

Religinis ugdymas socialiniam ir asmenybės auginimui: apgintos dvi edukologijos disertacijos

Lilija Duoblienė

Vilniaus universiteto edukologinių disertacijų spektras labai įvairus, nuo švietimo politikos kritikos iki tarpkultūrinių iššūkių analizės ir socialinių problemų švietimo įstaigoje sprendimo. 2019 metų vasara – atsitiktinumas ar dėsningumas – buvo išsiskirianti ginamų darbų posūkiu į religinę tematiką. Net dvi disertacijos per vieną mėnesį mums pateikė lietuviškos (ir ne tik) mokyklos analizę religinėje perspektyvoje. Abi disertantės turėjo didžiulę patirtį stebėti ir analizuoti užsienio mokyklų praktikas, bet pasirinko savo pagrindiniu taikiniu Lietuvos mokyklą, nors skirtingose katalikiškojo ugdymo perspektyvose. Danguolės Gervytės disertacija „Asumpcionistinis ugdymas mokykloje: tęstinumas ir kaita“ (vadovė prof. habil. dr. Vilija Targamadžė) apginta birželio 27 dieną, o Cristianos Barberato disertacija „Mokytojo auginantis autoritetas: Luigi’o Giussani’o ontologinė perspektyva“ (vadovė doc. dr. Irena Stonkuvienė) apginta birželio 28 dieną.

Abi disertacijos atskleidė tas stipriausias puses, kurias siūlo religinis ugdymas, tyrimui pasirinkdamos ne tik skirtingas katalikiškas tradicijas, bet ir skirtingas tyrimo metodologijas: pirmoji – atvejo analizę, o antroji – fenomenologinę ar jas nuosekliai pritaikydamos iškeltiems tikslams ir uždaviniams spręsti. Bet ar Lietuvoje religinis ugdymas vis dar aktualus? Juk gyvename globalizacijos laikmečiu, kai sekuliarizacija yra gajesnė nei bet kada, persvarstomas religijų atskyrimo klausimas, telkiantis ties vienos religijos idėja (Derrida, Vattimo ir kt., 2000) arba nihilistiniu požiūriu, atveriančiu naują tikėjimo perspektyvą (Vattimo, 2009; Šerpytytė, 2009), o jei sukamasi į religinį požiūrį, jis dažnai, ir ypač pedagogikoje, atrodo moralizuojančiu, dirbtinai idealizuotu ir veikiau sukeliančiu aplinkinių abejingumą nei didelį dėmesį.

Šios dvi disertacijos – neabejotinai kitokios. Tai tyrimai, sugulę į profesionalų tekstą, kuris skaitomas su dideliu malonumu, nevarginant skaitytojo moraliniais pasažais ir pažadais, atvirksčiai, – pateikiant visapusišką tarpdisciplininę analizę ir(ar) net kritiką, parenkant adekvačius empirinio tyrimo instrumentus, atskleidžiant tiriamojo proceso sudėtingumą, įvertinant būtiną atsargumą ir galiausiai pateikiant rezultatus, unikalias

įžvalgas, kurios skamba ne tik asumpcionistiškai ar džiusaniškai. Jos skamba įtaigiai, naujai ir kiek tyrimas leido objektyviai kiekvieno, netgi labai sekuliariai orientuoto tyrėjo ar praktiko, ausiai.

Danguolės Gervytės disertacinis darbas yra apie asumpcionistinę mokyklą, kurios vardas kildinamas iš Marijos Dangun Ėmimo (Maria Assumpta) kongregacijos seserų, tiksliau asumpcionistinės vienuolijos. Ši kongregacija disertantei puikiai pažįstama, jos vienuolijos lankytos įvairiausiose pasaulio šalyse, kur tik ta kongregacija turėjo savo misijas ir mokyklas. Praktinis interesas buvo puikus stimulus darbuotis prie teorijos, kaupti ir analizuoti archyvinę medžiagą. Kruopštaus darbo Centriniam asumpcionistių kongregacijos archyve Prancūzijoje metu analizuoti itin skirtingi istoriniai šaltiniai: korespondencija; veiklos mokykloje, klasėje ar pensione organizavimo dokumentai, Marijos Eugenijos kapitulos (konferencijos), Metraštis (*pranc. Les Origines*) ir kt. Verta pažymėti, kad šio darbo sudėtingumą atskleidžia tai, jog dalis istorinės medžiagos buvo ne tik sunkiai prieinama, bet ir nesuklasifikuota. Tad D. Gervytės tyrimas iš dalies padėjo ir labiau sutvarkyti archyvą. Nepaisant iškilusių sunkumų, rasta itin įdomios ir vertingos informacijos, ją tyrėja kruopščiai susistemino, išanalizavo ir interpretavo. Aptardama asumpcionistinių mokyklų, įkurtų skirtinguose žemynuose, plėtrą, D. Gervytė rėmėsi įkultūrinimo koncepcija, padėjusia atskleisti įvairius susidūrimo su kitomis kultūromis, ugdymo modeliais ir visuomenės iššūkiais aspektus. Pažymėdama, kad tikrasis įkultūrinimas dažnai nevyko, mat „misijų mokyklos dažniausiai buvo Europos mokyklų „kopijos“, o jų užduotis – „atnešti civilizaciją“, tyrėja atskleidė itin įdomius ne tik kolonizacijos, bet ir lyčių švietimo ir ugdyme santykio aspektus. Sodrų ir „tirštą“ disertantės sukurtą istorinį – lyginamąjį naratyvą papildė ir išplečia empirinis šių dienų asumpcionistinio ugdymo tyrimas, atliktas Danijos, Prancūzijos ir Lietuvos asumpcionistinėse mokyklose, kurioms „būdinga orientacija į sociumą, t. y. rūpestis, kad ugdymas perkeistų asmens gyvenimą ir jis būtų įgalinamas tapti aktyviu visuomenės nariu, nepriklausomai nuo to, kokia jo bus profesija, pareigos ar pašaukimas“ (Gervytė, 2019).

Cristianos Barbierato darbas yra apie autoritetą, kaip jis gali būti suprantas ir praktiškai auginamas mokykloje. Darbe autoritetas išties yra „prikeliamas“, atskleidžiant, kaip yra svarbu sugrąžinti tai, kas pastaruoju metu lengvai nurašoma praeičiai. Barbierato teoriškai aptarė autoriteto fenomeną visais tarpdisciplininiais pjūviais, jų neatskirdama, o sujungdama, dargi pridėdama ir etimologinę sąvokų analizę sąsajoje su ontologija. Ji jau darbo pradžioje suformulavo iš pirmo žvilgsnio gana lengvai atsakomą, tiesmuką tyrimo klausimą „koks yra mokytojo auginantis autoritetas?“ ir kokie jo bruožai. Vis dėlto tiesmukiškumo ir paprastumo disertacijoje tikrai nėra. Fenomenui atskleisti reikia grandiozinio darbo, jį disertantė tikrai atliko. Disertantės turėtas užmojis tyrimu prisidėti prie naujo autoriteto supratimo, jį atgaivinti tikrai pavyko. Sėkmei padėjo tinkamai pasirinkta teorinė ašis – teologo ir filosofo Luigi Giussani'o teorija ir empirinė fenomenologinė prieiga. Bet ne tik. Sėkmei pasitarnavo puiki darbo struktūra, nuosekli minties eiga, labai elegantiška mokslinė kalba, jei mokslinė kalba gali būti pavadinta elegantiška. Greičiausiai būtent tarpdiscipliniškumas leido doktorantei rasti tinkamą ir turtingą žodyną, kurį nuo mokslinės iki poetinės kalbos kartais skiria labai nedidelė distancija,

bet vis tik skiria, suteikdama jai būtent mokslinės elegancijos. Tiesa, čia, matyt, ir redaktorius prisidėta, nes disertantei lietuvių kalba nėra gimtoji. Tačiau joks redaktorius nepadės, jei tekstas bus lėkštas, taigi tai pirmiausiai disertantės nuopelnas. Neabejotinai galima teigti, kad nuveiktas labai didelis ir kruopštus tiriamasis darbas, meistriškai aptarta sudėtinga socialinė-kultūrinė užmaršties ir paviršinio skubėjimo situacija, pasiūlyta subtili ugdymo išeitis – gaivinti ir naujai plėtoti auginantį autoritetą, prieš tai įrodžius jo išpūdingą poveikį. Disertacijos išskirtinumą pabrėžė ir labai autoritetingas Perugia ir Romos universiteto profesorius Massimo Borghesi, atsiuntęs puikų darbo santraukos įvertinimą. Ne tik jis, bet ir visi kiti gynimo tarybos nariai pateikė puikius atsiliepimus, nors ir klausimų nepagailėjo. Teko disertantei dar kartą dorotis, ir vėl pavyko.

Taigi 2019 vasara vainikavo dviejų labai reikšmingų ugdymo mokslui fenomenų – socialinio ugdymo ir autoriteto auginimo – analizės darbus akademinio lygmeniu ir taikant dviejų skirtingų katalikiškų tradicijų perspektyvas. Ar tai ne teologiniai darbai? – galėtų klausti susidomėjęs šiais pavadinimais. Ne, nors galimybė nuslysti ta kryptimi buvo. Veikiau tai tarpdisciplininiai, o labiausiai – edukologiniai darbai, sudėtingi ir tikrai labai sėkmingi. Sveikiname.